

תוכן

1.	מבוא.....	3
3.	שאלת המחקר :	3
2.	מענק העבודה.....	4
4.	מהותו של מענק העבודה	4
5.	תנאי הזכאות הנובעים מהחוק לקבלת מענק עבודה.....	5
5.	שכירים	5
5.	עצמאים	5
6.	דוגמא לחישוב מס :	6
3.	השפעתו של מענק העבודה על ההכנסות ועל שוק העבודה.....	6
6.	השפעת מענק עבודה לעומת אבטחת הכנסה/דמי אבטלה	6
7.	גישות התומכות במענק העבודה	7
9.	גישות המתנגדות למענק העבודה.....	9
11.	מחקרים מהעולם	11
11.	מחקרים בישראל	11
4.	השפעתו של מענק העבודה על צמצום העוני	12
5.	מחקר אמפירי באוכלוסיית הזכאים למענק העבודה	12
12.	מטרת המחקר	12
13.	שיטת המחקר	13
13.	מערך המחקר	13
14.	משתתפים	14
14.	כלי המחקר	14
14.	הליך המחקר	14
14.	ממצאים	14
14.	צמצום העוני	14
14.	שינוי בגובה המענק ובמצב התעסוקה	14
6.	דיון ומסקנות	19
7.	סיכום	21
8.	ביבליוגרפיה	22
9.	נספחים	23
23.	שאלון מענק העבודה (מס הכנסה שלילי)	23
24.	איור 1 : מס הכנסה שלילי בניגוד להבטחת הכנסה יוצר תמריץ חיובי לעבוד	24
24.	מחשבון רשות המיסים (אתר רשות המיסים, 2018).....	24

1. מבוא

מענק עבודה (מס הכנסה שלילי) הינו מענק שמדינה משלמת לאזרחים עובדים בעלי הכנסה נמוכה במטרה לעודד השתתפותם בשוק העבודה ולצמצם פערים חברתיים. (רשות המיסים, 2019)

בתחילת שנות ה-2000 על רקע של קיצוצים בקצבאות ילדים, החזרת התקרה להכנסה החייבת בדמי ביטוח לאומי ומס בריאות כחלק מרפורמות של מס הכנסה, שלכל הצעדים הייתה השפעה שלילית על חלוקת ההכנסה הפנויה, החלו דיבורים על מס הכנסה שלילי, שמדובר בעצם על החזרי מס, ככלי לצמצום הפערים חברתיים. הנושא של פערים חברתיים תפס תאוצה גם על רקע של בחירות לכנסת בשנת 2006, ובשנת 2007 כנסת אישרה שני צעדים מתכנית של משרד האוצר לצמצום הפערים החברתיים: מס הכנסה שלילי לעובדים המשתכרים ברמות שכר הנמוכות והפחתת נטל המס המוטל על שכבות הביניים.

חוק של מענק עבודה הינו חלק ממדיניות הכלכלית ארוכת טווח של משרד האוצר, שמטרתו צמצום פערים חברתיים וסיוע לשכבות החלשות לצאת ממעגל העוני, תוך גידול שיעור התעסוקה במשק. חוק של מענק עבודה מתייחס לא רק לשכירים בסקטור הפרטי, אלא גם לעובדים בסקטור הציבורי ולעצמאיים.

הגדרת עוני: הדרך המקובלת להגדרת עוני בקרב המדינות המפותחות הוא באמצעות ההכנסה הפנויה בהשוואה לשאר האוכלוסייה. בן דוד ובלידך, (2014), במהלך העבודה אתיחס למושג חשוב זה ביתר פירוט.

התופעה שבה במעגל העוני נכללים אנשים שעובדים הולכת וגדלה ולמעשה היום כ-40% מהעניים בישראל הינם במשפחות שבהן לפחות אחד מבני הזוג עובד. כלומר אנשים עובדים נמצאים במצב בו הכנסתם הפנויה נמוכה בצורה משמעותית משל האוכלוסייה הכללית. זוהי מגמה מדאיגה מפני שאדם שעובד ראוי שיתקיים בכבוד, ברנדר וסטרבצ'ינסקי (2005). מסיבה זו מקבלי החלטות הגיעו להסכמה שיש לשנות את המצב כדי לשלב אנשים במעגל העבודה וכל לחץ אותם באמצעות עבודתם ממעגל העוני.

בתחילת 2007, החליטה הממשלה לאשר את חוק מס הכנסה שלילי – קרי מענק עבודה. על רקע זה, עבודה זו באה לבדוק את יעילותו של מהלך זה. כמו כן נבחן האם מדיניות סלקטיבית המבחינה בין עובדים צעירים למבוגרים יעילה יותר ממדיניות אוניברסאלית. המודל המוצג במאמר זה מדגיש את הנושא של לימוד והכשרה מקצועית.

מטרת עבודה זו היא לבחון גורמים המשפיעים על העוני ובאלו צעדים יש לנקוט כדי להקטין אותו. בעבודה זו לא נפרסם את כלל הגורמים, אלא נתמקד במספר גורמים מרכזיים, ככל שזה נגע למענק עבודה.

נסתמך על מאמר מארה"ב שבחן את מענק העבודה על היצע העבודה (Eissa, & Hoynes (2003).

שאלת המחקר:

מהי תרומתו של מענק העבודה על שוק העבודה ועל תחושת צמצום העוני?

2. מענק העבודה

מהותו של מענק העבודה

בבואנו לדון במענק זה תחילה נזכור את עקרון "הצדק והשוויון", שעליו מתבססים חוקי המיסים ולפיו כל משלם מס צריך לתרום לקהילה את חלקו היחסי הצודק. יש שתי גישות ל"צדק":

צדק אופקי – אנשים עם יכולת כלכלית שווה יקבלו יחס זהה ויישאו באותו נטל המס. שוויון בין הנישומים השונים עם יכולת כלכלית שווה.

צדק אנכי – אנשים בעלי יכולת כלכלית גדולה יותר צריכים לשאת בנטל יחסי גדול יותר (שיעור מס גבוה יותר).

עקרונות אלה מטרתם להביא לחלוקה צודקת, במידת האפשר, של המשאבים. הנושא הזה קשור למניעת עוני. מבחינת העבודה הנוכחית כוונתנו להתייחס בעיקר לרגשות של נשאלים בהקשר של השפעת מענק העבודה על תחושת העוני שלהם.

לפיכך יש להבחין בין עוני בפועל לבין תחושת עוני.

מהו עוני?

לעוני יש הגדרות רבות: האם עני הוא אדם שאין לו כסף בבנק? אדם שמוותר על פנאי בשביל לקנות מזון? אדם ללא קורת גג? כיצד משווים עוני בין מדינות שונות?

הדרך המקובלת להגדרת עוני בקרב המדינות המפותחות הוא באמצעות ההכנסה הפנויה בהשוואה לשאר האוכלוסייה (בן דוד ובלידך, 2014).

ההבדל בין ההכנסה הפנויה להכנסה כוללת, על פי קורנפלד ודניאלי (2010) "הגדרתה של הכנסה פנויה: הכנסות משכר, מעבודה עצמאית ומהון מוגדרות "הכנסה הכלכלית". הכנסה כלכלית בתוספת הכנסות מפנסיות שונות מגדירות "הכנסת שוק". "הכנסת שוק" ועוד העברות ציבוריות ופרטיות יוצרות את "ההכנסה הכוללת".

לסיום ה"הכנסה הכוללת" פחות "מס הכנסה וביטוח לאומי" יוצרים את ה"הכנסה הפנויה". ההכנסה הפנויה הינה המדד המרכזי למצבו של "משק הבית"

כלומר נעזר במשוואה הבאה:

הכנסה פנויה = הכנסה לפני התערבות המדינה + קצבאות – מיסים

מבחינה טכנית במקרה של המס השלילי ההכנסה הפנויה הכוללת היא:

הכנסה פנויה = הכנסה לפני התערבות המדינה + קצבאות + מיסים (מענק העבודה)

כלומר מיידית מדובר בשיפור מסוים וצריך גם לשים לב לכך שמענק העבודה אינו נרשם כקצבה שכן הוא אינו נובע ממצבו של האדם אלא מעבודתו (כל זכות, 2018)

העוני לפי הגדרתו נמדד באופן יחסי לשאר האזרחים במדינה מסוימת.

לפיכך, קיים כאן מדד אמיתי מבחינה כספית שניתן באמצעותו לחשב את העוני. לפי ההגדרה הזו